

EN GAMMEL KØBMANDSSLÆGT I SLAGELSE.

Ved

C. J. C. Lauritzen.

Onsdag den 12. Maj 1728.

Rettens Siidere Borgemester og Raad.

Fremkom Johanis Henrich Fisker barnføed i Bøhmen og vandt sin borgerlig Æd at vil være Borger herj Byen og ernære sig med Kjøbmandskab, lovende at efterleve Forordningens Indhold om unge Borgere, hvorjmod hand og nyder Friheden, Forordningen ommelder, vil og tage sit Borgerskabsbref og gaf til Borgerskabspenge — 4 Rhz.

At Navnet paa Manden angives som Fisker (med k), kan nok vække lidt Forundring. Undersøgelser gør det sandsynligt, at han var Tyskbøhmer og hed Fischer, og saaledes staver baade hans Søn og følgende Descendenter Navnet. J. H. Fischer nedsatte sig paa Bredegade i Matr. No. 166, hvor nu Købmand Klitgaard har Forretning. Da Sønnen Hans Christian blev døbt i 1733, betegnes Johan Henrich i Kirkebogen som „Galanterikræmmer“. Dette tyder paa, at han i sin Butik har ført saadanne Artikler, som var lidt udenfor det sædvanlige i en almindelig Købmandshandel. Saaledes var Oprindelsen til en Købmandsslægt i Slagelse, som holdt sig som saa-

dan i ca. 200 Aar. Maaske kunde det have lidt Interesse at fortælle et og andet fra dens Liv.

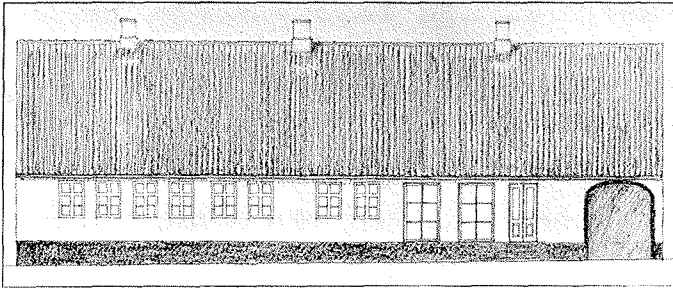
Hans Christian Fischer traadte 19 Aar gammel ind i Grev Kaspar Herman Gotlob Moltkes Kyraserregiment, hvori han gjorde Tjeneste 10 Aar som Rytter. Saa vender han tilbage til sin Fødeby, faar 1762 Borgerkab som Øl- og Brændevinshandler samt til „anden tilladelig Borgerbrug“, og nu gaar Matr. No. 166 en ny Æra imøde. I 1766 skøder Naboen Frans Majer 6 Fag til Fischers Ejendom, som derved faar 17 Fag foruden Porten til Gaden. Forhuset var Bindingsværk med Tegl, Baghuset af Ler med Straatag. Vi har altsaa her for os en efter Tidens Tarv afpasset, ret anselig Købmandsgaard. I 1782 brændte det hele, og nu opførtes Forhuset, saavel som Baghuset, af Egebindingsværk, teglhængt og med større Udenomsbekvemmeligheder.

Hvordan var da saadan en Købmandsgaard indrettet?. Til Gaden nærmest Porten laa Butikken. Den har ikke været meget stor, maaske optaget 4 Fags Plads. Dernæst kom Skænkestuen, hvor der hele Dagen solgtes Øl og Brændevin. Herfra gik man direkte ind i Spisestuen. Og nu fulgte Dagligstue og Sovekamre. Mod Gaarden var Bagbutik, Kontor, Indgang direkte fra Gaarden til Skænkestuen, Køkken, Trappeopgang til Loftet. I Bagbygningen fandtes Staldene, Bryggeri og Brænderi o. s. v.

Der maa imidlertid have været flere Længer. Gaarden angives nemlig efter Branden at rumme „4 Udlænger“.

H. C. Fischer havde 2 Sønner, Christen Wibe, som fik Fædrenegaarden, og Johan Peter, der maatte skabe sig en Forretning selv. Han købte i Aaret 1813 Matr. No. 172 paa Bredegade af Maler Dilling

og begyndte her en Kømandshandel. Det maa have været en Begyndelse i det smaa. Johan Peter Fischer var Ungkarl paa det Tidspunkt. Men Købet var betænksomt, fordi der var saa stor Plads paa Grunden bagved, og senere Udvidelser blev derved mulige. Han har vist ikke egentlig konkurreret med Broderen, som betegnes som „Brændevinsbrænder“. Desuden havde Moderen Ejendommen paa det Tidspunkt, idet H. C. Fischer var død allerede 1793. Men Christen Wibe synes at have været svagelig. Ved

Hans Christian Fischers nyopførte Gaard, set fra Gaden.

hans Død 1824 var Boet fallit, og ved Auktionsretten blev Ejendommen tilskødet Broderen. I Mellemtiden 1818 havde Johan Peter desuden købt Matr. No. 173 af Jørgen Birk. Han flyttede hele Forretningen hen til No. 172 og 173. Kun Brænderiet blev ved at være paa No. 166.

Vi staar nu ved Slægten Fischers Opgang. Den nye Kømandsgaard havde ikke saa mange Fag til Gaden som den gamle, saa dens Forhus maatte forsynes med en bred Kvist; men den var helt igennem rummeligere. Gaardspladsen var stor, efter de

Tiders Fordringer: Langs dens Vestside byggedes et toetages Kornmagasin. Gennem Bagbygningen førte en brolagt Gang ned til en Tømmerplads, og bag denne kom Haven. Landbrugerne kunde faa alle rimelige Krav tilfredsstillede. Kornet kunde modtages, naar Tiden dertil var inde, Brædderne tages med hjem sammen med, hvad nu ellers skulde købes i Butikken. Og medens Mutter saa paa Varerne, gik Manden ind paa Kontoret for at forhandle Pengesagerne med Købmanden. Saa samledes Familien bagefter i Spisestuen, hvor Købmandens Madam trakterede med Kaffe eller hvad nu ellers Huset formaaede. Maaske blev det til et Besøg paa en halv Dag. Slagelse regnede den Gang sit Opland til en 3—4 Mil bort, og Hestene maatte altsaa bede nogle Timer. Det faldt ikke en ordentlig Gaardmandsfamilie ind at søge Kroen. Man havde jo Købmanden at holde sig til. Naturligvis havde man saa lidt med i Bunden af Vognen til Foræring. Det ragede ikke vidt for at tage et Par Snese Æg eller et Par Ænder med, og saa var det morsomt at berette, hvorledes man havde narret Tolderne ved Acciseboden. Det vilde jo have været ganske urimeligt, om man ikke narrede de Karle. Det manglede bare, om man skulde betale Staten, fordi man medtog Foræringer. Var det ikke rimeligere, om man fik Opmuntringer for sine gode Gaver? Naa, Opmuntringerne fik man nu forøvrigt. Den Gang var der noget, der hed „Tilgift“, som blev givet ved enhver Handel, selv om denne drejede sig om ret smaa Beløb, og en ordentlig Købmand var jo heller ikke bange for at give Bondekonen lidt Stads med hjem som Tak for hendes Gave. Det var nok en Slags Byttehandel; men

den knyttede Kunden og Købmanden sammen paa en helt anden Maade end nutildags.

Der var dog Kunder, som hverken kom op i Spisestuen eller i Stadsstuen, men som nøjedes med Skænkestuen. Her samledes Dagen lang en broget Forsamling af Bønder og Købstadfolk. Her blev drukket og snakket, og her havde enkelte mindre solide Medborgere deres Tilhold. En forhutlet Spillemand, som kunde fortælle Historier, synge Viser til sit eget Akkompagnement paa Violin, gøre Tryllekunster for de forsamlede, glade Bønder. At Købmandens Dreng hjalp lidt til med at trylle Kortene i de rigtige Lommer, tænkte man ikke nærmere over i de Tider og i den glade Stemning, man befandt sig i ved Øllets og Brændevinens Virkninger. At Spillemanden snød lidt med Kortene, var der ingen, der lagde Mærke til. Dertil var det altfor morsomt for dem, der ikke var blevne narrede.

I 1814 havde J. P. Fischer ægtet Frederikke Henriette Klemme, Datter af Lærredshandler K. i Assens. Ved dette Giftermaal blev Fischer besvogret med ret velstaaende Folk, som efter den Tids Skik maatte siges at leve godt i alle Maader. Paa Bredegade i Slagelse blev det derfor ogsaa efterhaanden Skik at „føre Hus“. Frederikke Henriette var baade klog og dygtig, og dertil var hun en øm Moder. Hendes 3 Sønner og 4 Døtre blev vel opdragne og vel oplærte, saa Familien kunde hævde sig som en af Byens første. Den ældste Søn, Johan Christian Henrik Fischer, som var Moderens Øjsten, blev sat i Slagelse Latinskole, blev theologisk Kandidat, Adjunkt ved sin gamle Skole, Rigsdagsmand, omsider Kultusminister i det første Estrupske Ministerium; men dette

sidste oplevede dog hans Moder ikke. De to andre Sønner blev begge Købmænd, den ene fik Faderens Forretning, den yngste, Peter, fik Brænderiet i Oldefaderens gamle Gaard, og her aabnede han efter Broderens Død paany en Købmandsforretning, som gik i Arv til hans Svigersøn, Købmand Valdemar Hertel.

Det har imidlertid sin Interesse ogsaa at fortælle lidt om de 3 af Døtrene. Den ældste blev gift med Manufakturhandler Rasmus Bang Knudsen i Slagelse, de to andre fik hver sin af Brødrene Lauritzen, begge ligesom Knudsen Manufakturhandlere og tilsidst begge i Slagelse, idet den yngste Lauritzen overtog Svoogerens Forretning i „Davids Gaard“ (nu Bankens Bygning), da denne blev Grosserer i København. Lauritzen flyttede senere, og indtil ifjor havde Firmaet „Th. Lauritzen“ tilhuse i Kierulffs Gaard paa Gammeltorv.

Det er ganske sikkert David, som kan betegnes som Slagelses første egentlige Manufakturhandler, og han havde tjent mange Penge ved sin Forretning. Det lykkedes ham at samle alle Herregaardsfolkene i sin Butik. Den Gang var der jo ingen Jernbane, og Vejen til København var lang. Knudsen gik i sin tidligere Principals Fodspor, har vel ogsaa ved sit Ophold i København faaet et yderligere Skub fremad. Men det var Brødrene Lauritzen, som satte Damernes Sind i Bevægelse i „Vestsjællands Hovedstad“. Forinden deres Ankomst gik Rygtet om, at der „vilde komme Hamborgere til Byen“. Dette var nu en Overdrivelse, da de begge var født i Odense. Men de havde rejst for udenlandske Firmaer, og deres Forbindelse med Hamborg var uomtvistelig. Især den yngre Broder, Theodor, var en sjælden dyg-

tig og smart Forretningsmand, og det lykkedes ham selv i vanskelige Tider, da Jernbanerne mere og mere førte de store Kunder til København, dog at bevare sin Forretning med det første Klasses Stempel, den havde faaet. Den ældre Broder, Vilhelm, døde som Toldforvalter i Slagelse, efter i mange Aar at have gjort et stort kommunalt og politisk Arbejde i Byen og paa Egnen.

Den Fischerske Familie var altsaa bleven forgre-
net i Slagelse. Der var endogsaa flere Skud endnu, hvoraf dog kun et enkelt skal omtales i denne Forbindelse. Frederikke Henriette Klemme, som blev gift med J. P. Fischer, havde en ældre Søster, Anna Amalie Charlotte, som blev gift med Sadelmager Baumgarten i Assens. I dette Ægteskab fødtes Maria Kirstine, som i en ung Alder kom i Huset hos sin Moster, Madam Fischer i Slagelse. Hun var 3 Aar ældre end Fischers ældste Søn og kom til at staa for de Fischerske Børn som en ældre Søster og regnedes ganske med til Familien. Gæstgivergaarden „Postgaarden“ ejedes den Gang af Fritz Christian Thomsen, som i 1839 ægtede Marie Baumgarten. „Postgaarden“ var en enetages Bygning, som strakte sig lige fra Begyndelsen af Skovsøgade (Blikkenslager Danns Ejendom hørte med) og til Kierulffs Gaard. Om Thomsen har min Fader (Toldforvalter Lauritzen) fortalt en Historie, som jeg finder ganske morsom og karakteristisk for den Tid, da lidt grovere Løjer altid blev taalte. Det var i Tal-
lotteriets Dage. Gæstgiver Thomsens gode Venner var samlede paa Postgaarden for at afvente Lotteriets Trækning. Men Posten maa være bleven forsinket, og da Klokken var henimod 12, erklærede Gæstgive-

ren, at nu vilde han i Seng. „Gaar du da ikke med hen paa Posthuset for at høre, om der ikke er kommet Besked?“ spurgte Gæsterne. Nej; nu vilde han have Fred. „Men hvad skal vi da gøre, hvis Du nu har vundet?“ „Aa,“ svarede Thomsen, „I kan jo blot slaa en Rude ud for hvert Tusinde“. Saa gik Gæsterne, Gæstgiveren lukkede og slukkede og var snart i Søvnens Arme. Saa vækkes han af et forfærdeligt Spetakkel. Han farer op og hører, at hans Ruder bliver slaaet ind. Han er begyndt at skælde ud. Men pludselig standser han og raaber: „Bliv bare ved! Bliv bare ved!“. Og de blev ved, til alle hans Ruder til Gaden var knuste. Thomsen havde vundet den store Gevinst. Saa gik man indenfor og drak Lykønskingsbægeret. Næste Dag kom Byens Glarmester i travl Virksomhed.

Slagelse var den Gang en meget mindre By, end den er nu. Byens Indbyggerantal har vel været henved 3000, Købmændenes Antal omkring 40, hvorimellem ikke faa Smaahandlere. Det vil heraf forstaas, at den Fischerske Familie maatte indtage en ret dominerende Stilling i Byen. Men ogsaa paa Landet fik den efterhaanden en vis Indflydelse. J. P. Fischers tre Sønner var fra den tidligste Ungdom ivrige Fiskere og Jægere, og Udflugterne til Egnens Bønder var derfor meget talrige. Dette befæstede Bekendtskabet. Nu kom hertil Svogrenes Kundekreds, hvortil ogsaa Egnens Godsejere hørte, og endelig den med Treaarskrigen vaagnende politiske Bevægelse. Men alt dette bevares nu kun i dunkel Erindring og kun hos enkelte ældre Borgere i Slagelse. Ikke engang paa Kirkegaarden finder man et Minde om „Ministeren“, nemlig J. C. H. Fischer, eller „Kong

Vilhelm“, som J. W. Lauritzen kaldtes, da han gennem mange Aar som Formand for Borgerrepræsentationen styrede Byens Sager. De har begge ønsket, at der ingen Sten blev sat ved deres Grave. Og hvem husker mere „Peter den store“, som Gæstgiver Thomsens ældste Søn kaldtes, da han i sine Velmagtsdage uanfægtet sad som Slagelses fineste Kolonialhandler? Hvem slaar nu Potter paa Døren hos Politimesteren Nytaarsaften? Hvem tør nuomstunder drive Spas med Byens ærværdige Kæmner?

Tiden har gjort Slagelse stor og ærbar.